

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ПОЛТАВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ В. Г. КОРОЛЕНКА

Факультет історії та географії

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ

з навчальної педагогічної практики у старшій школі

Галузь знань 01 Освіта / Педагогіка

Спеціальність 014.03 Середня освіта (Історія)

Освітня програма «Середня освіта (Історія)»

Рівень вищої освіти другий (магістерський)

Полтава 2023

Методичні рекомендації з навчальної педагогічної практики у старшій школі. Навчально-методичний посібник для студентів I-го курсу другого (магістерського) рівня вищої освіти факультету історії та географії спеціальності 014.03 Середня освіта (Історія) / Укладачі О. А. Бороденко, Т. В. Тронько. Полтава, 2023. 56 с.

Розробники програми:

Бороденко Олена Анатоліївна, доктор історичних наук, доцент кафедри історії України ПНПУ імені В. Г. Короленка.

Тронько Тетяна Володимирівна, кандидат історичних наук, доцент, завідувачка кафедри всесвітньої історії, релігієзнавства та методик їх викладання ПНПУ імені В. Г. Короленка.

Рецензенти:

Веркалець Тетяна Ярославівна, директорка, учитель історії вищої кваліфікаційної категорії, вчитель-методист, Комунального закладу «Полтавська загальноосвітня школа I-III ступенів №38 Полтавської міської ради Полтавської області»

Кріль Юлія Василівна, заступниця директора з навчально-виховної роботи, учитель історії вищої кваліфікаційної категорії, вчитель-методист, Комунального закладу «Полтавський міський багатoproфільний ліцей №1 ім. І. П. Котляревського Полтавської міської ради Полтавської області».

*Рекомендовано до друку вченою радою
Полтавського національного педагогічного
університету імені В. Г. Короленка
23 березня 2023 року (протокол №9).*

ЗМІСТ

1. Пояснювальна записка	4
2. Мета та завдання практики	4-5
3. Організація практики та зміст діяльності здобувачів вищої освіти	5-7
4. Звітна документація	7
5. Критерії оцінювання роботи здобувачів вищої освіти під час практики	8-10
6. Виконання завдань програми практики	11-15
6.1. Базове законодавство для організації освітнього процесу з історії в школі	11-12
6.2. Документація вчителя історії з обліку навчальних досягнень учнів	12
6.3. Інтерактивні та інноваційні педагогічні технології на уроках історії	12-13
6.4. Дидактичний супровід уроків історії	14
6.5. Позакласна робота: історичні олімпіади, організація науково-дослідницької діяльності з історії в школі	14-15
7. Рекомендовані джерела інформації	16-18
7.1. Список літератури	16-17
7.2. Інформаційні ресурси в Інтернеті	17-18
8. Додатки	18-56

1. ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Навчальна педагогічна практика у старшій школі виконує роль перевірки, контролю та корекції набутих ключових, предметних і фахових компетентностей у студентів-магістрантів із курсів «Методика навчання історії», «Методика навчання історії у старшій школі» та інших. Її результати є визначальним показником рівня сформованості відповідних багатофункціональних компетентностей майбутніх педагогів-професіоналів, передовсім, володіння особливостями теоретичних основ методики навчання історії у старшій школі, вироблення практичних умінь і навичок, необхідних для забезпечення високої ефективності навчання історії в старшій школі.

2. МЕТА ТА ЗАВДАННЯ ПРАКТИКИ

Мета практики: навчальна педагогічна практика у старшій школі для студентів I курсу другого (магістерського) рівня вищої освіти покликана закріпити теоретичні знання студентів-істориків із дисциплін «Методика навчання історії», «Методика навчання історії у старшій школі» та сприяти формуванню багатофункціональних компетентностей майбутніх педагогів.

Основні завдання практики:

- Навчити студентів застосовувати на практиці знання, здобуті на заняттях із дисциплін «Методика навчання історії», «Методика навчання історії у старшій школі», «Історії України», «Всесвітньої історії», «Інноваційні технології у навчанні історії», «Інформаційні технології у сучасному світі» та інших.
- Ознайомити практикантів з особливостями та організацією освітнього процесу навчальних закладів різних типів.
- Виробити навички спостереження й аналізу відвіданих уроків і позакласних заходів з історії.

- Сформувати навички самостійної підготовки щодо проведення уроків нетрадиційної форми з використанням інноваційних, інтерактивних технологій навчання історії, інформаційних і дистанційних Інтернет-ресурсів для вчителя історії та учнів; ведення шкільної документації; підготовки та проведення історичних олімпіад; аналізу шкільного підручника з історії; підготовки учнів до написання науково-дослідних робіт МАН тощо.
- Навчити складати конспекти уроків, створювати дидактичні матеріали, олімпіадні завдання, заповнювати шкільну документацію, аналізувати методичний апарат шкільного підручника з історії, послуговуватися інформаційними та дистанційними Інтернет-ресурсами для вчителя історії та учнів тощо.
- Ознайомити практикантів із передовим педагогічним досвідом учителів історії, їхньою участю у різних грантових програмах, конкурсах тощо.
- Сприяти формуванню у практикантів комунікативних компетентностей: вміння спілкуватися з колегами-предметниками та дітьми.
- Розвивати інформаційно-комунікативні компетентності: здатність застосовувати на практиці інформаційно-комунікативні технології для розв'язання суспільно-значущих і професійних задач із навчання історії.
- Розвивати прагнення до професійного зростання, самовдосконалення.

3. ОРГАНІЗАЦІЯ ПРАКТИКИ ТА ЗМІСТ ДІЯЛЬНОСТІ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Базою проведення навчальних педагогічних практик у старшій школі виступають заклади загальної середньої освіти та заклади фахової передвищої освіти м. Полтави та інших міст України (крім ТОТ), у яких

працюють досвідчені вчителі історії, наявні необхідні для виконання завдань практики матеріально-технічні умови.

Для проходження навчальної педагогічної практики у старшій школі магістранти направляються у старші класи закладів освіти. Запропоновані практично-дослідницькі завдання студенти виконують із допомогою вчителя-предметника та методистів. Загальне керівництво практикою здійснює факультетський керівник. Методисти відповідають за організацію діяльності студентів, контролюють їх роботу, консультують, перевіряють та оцінюють виконання завдань, виставляють підсумкову оцінку за практику.

Основні види діяльності студентів-практикантів:

- Ознайомлення з нормативно-правовою базою вивчення предмету (Історія України, Всесвітня історія 10 – 11 класи).
- Ознайомлення зі шкільною документацією вчителя історії.
- Розробка календарно-тематичного планування уроків історії на один із семестрів навчального року.
- Спостереження за організацією освітнього процесу школи, веденням шкільної документації, методикою проведення уроків історії вчителями школи у старших класах, методикою підготовки і написання старшокласниками науково-дослідницьких робіт з історії та їхньої участі у наукових конкурсах міського, обласного і всеукраїнського рівнів.
- Аналіз відвіданих уроків позакласних заходів.
- Самостійна підготовка конспектів уроків нетрадиційної форми з використанням інноваційних, інтерактивних технологій навчання історії, інформаційних і дистанційних Інтернет-ресурсів для вчителя історії та учнів і завдань історичних олімпіад.
- Аналіз за пропонованою схемою шкільного підручника з історії.
- Вивчення педагогічного досвіду вчителів історії.
- Ознайомлення з позакласною роботою з історії.

- Ознайомлення з обладнанням і організацією роботи кабінетів історії, шкільних музеїв.
- Розробка дидактичних матеріалів для методичного забезпечення уроку.
- Ознайомлення з участю вчителів школи у різних грантових програмах та організацією учнівської науково-дослідницької роботи з історії.

По завершенню практики студенти складають **диференційований залік**.

4. ЗВІТНА ДОКУМЕНТАЦІЯ

- **Календарно-тематичне планування** уроків історії на один із семестрів навчального року (див. табл. 2 Додатку В).
- **Заповнені сторінки шкільного журналу** (див. фотодокументи 7,8 Додатку В).
- **Конспект уроку** нетрадиційної форми з використанням інноваційних, інтерактивних технологій навчання історії (див. табл. 3, варіант 1 / 2 Додатку Г).
- **Дидактичне забезпечення** до конспекту уроку.
- **Олімпіадні завдання з історії** для учнів 10 – 11 класів (див. табл. 6 Додатку Є).

Зазначена звітна документація оформлена належним чином (титульний аркуш звітної документації практиканта див. Додаток А) здається по завершенню практики. Упродовж самої практики здобувачі виконують визначені програмою завдання, а саме:

- Відомості про школу – базу практики (див. табл. 1 Додатку Б).
- Рецензія на методичний апарат шкільного підручника (див. табл. 4 Додатку Д).
- Опис інформаційних і дистанційних Інтернет-ресурсів для вчителя історії та учнів (див. табл. 5 Додатку Д).
- Моделивання організації науково-дослідницької діяльності з історії в школі (див. табл. 7 Додатку Ж).

5. КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ ЗАВДАНЬ НАВЧАЛЬНОЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ПРАКТИКИ У СТАРШІЙ ШКОЛІ

Предмет оцінювання	Параметри оцінювання	Кількість балів	Максимальна кількість балів
1. Рівень теоретичної готовності до виконання завдань практики. Максимальна кількість балів – 20 балів			
Екзаменаційна оцінка з дисципліни «Методика навчання історії у старшій школі»	Відмінно Добре Задовільно Незадовільно	20 – 19 балів 18 – 15 балів 14 – 12 балів 11 – 0 балів	20 балів
2. Якість виконання практичних завдань за програмою практики. Максимальна кількість балів – 50 балів			
Виконання практичних завдань, визначених програмою практики	Завдання невиконане / виконане відповідно до зазначених вимог оформлення, але зі значними похибками / порушеннями у виконанні алгоритму дій, репрезентовано зі значними стилістичними та граматичними помилками у використанні фахової термінології. Практикант не проявляє креативність мислення, творчий, науковий підхід, не висловлює / на слабкому рівні висловлює власні судження, без аргументацій; не застосовує / застосовує фрагментарно інноваційні, інтерактивні технології, нетрадиційні форми навчання історії, новітні мультимедійні та дистанційні форми навчання; не володіє методичною та методологічною термінологією, не дає загальної характеристики методичній проблемі; презентує незадовільний рівень сформованості багатофункціональних компетентностей майбутнього вчителя історії, у тому числі й інформаційно-комунікативних; не володіє / недостатньо володіє вміннями пошуку історичної, методичної інформації за допомогою Інтернет-ресурсів; не використовує / замало використовує джерел інформації; на незадовільному рівні здійснює самоаналіз; не вміє репрезентувати / представляє свої завдання зі значними порушеннями в логіці та систематизації історико-методичного матеріалу.	0 – 2 бали	Щоденна робота студента оцінюється максимум у 5 балів. За 10 днів практики максимальна кількість балів – 50.
	Завдання виконане відповідно до зазначених вимог оформлення, але з певними похибками / порушеннями у виконанні алгоритму дій, репрезентовано з окремими стилістичними та граматичними	3 бали	

	<p>помилками у використанні фахової термінології. Практикант практично не проявляє креативність мислення, творчий, науковий підхід, на задовільному рівні висловлює власні судження з фрагментарною аргументацією; демонструє значні порушення у логіці, системності, послідовності репрезентованих думок; недостатньо застосовує інноваційні, інтерактивні технології, нетрадиційні форми навчання історії, новітні мультимедійні та дистанційні форми навчання; робить значні помилки у розумінні методичної та методологічної термінології, дає фрагментарну загальну характеристику методичній проблемі; презентує задовільний рівень сформованості багатофункціональних компетентностей майбутнього вчителя історії, у тому числі й інформаційно-комунікативних; демонструє загальні вміння пошуку історичної, методичної інформації за допомогою Інтернет-ресурсів; замало використовує джерел інформації; на задовільному рівні здійснює самоаналіз; представляє свої завдання, але з певними порушеннями в логіці та систематизації історико-методичного матеріалу.</p>		
	<p>Завдання виконане відповідно до зазначених вимог оформлення, але з певними похибками / порушеннями у виконанні алгоритму дій, репрезентовано з окремими стилістичними та граматичними помилками у використанні фахової термінології. Практикант проявляє деяку креативність мислення, творчий, науковий підхід, певну аргументованість умовиводів, відповідність представленим доводам логічно підібраних правильних і цікавих прикладів, вільно висловлює власні судження, але з недостатньою аргументацією; демонструє деякі порушення у логіці, системності, послідовності репрезентованих думок; застосовує інноваційні, інтерактивні технології, нетрадиційні форми навчання історії, новітні мультимедійні та дистанційні форми навчання, але з певними обмеженнями; виявляє розуміння методичної та методологічної термінології, дає загальну характеристику методичній проблемі; презентує достатній рівень сформованості багатофункціональних компетентностей майбутнього вчителя історії, у тому числі й інформаційно-комунікативних; демонструє достатні вміння пошуку історичної, методичної</p>	4 бали	

	інформації за допомогою Інтернет-ресурсів; використовує різні джерела інформації; здійснює самоаналіз; представляє свої завдання, але з певними порушеннями в логіці та систематизації історико-методичного матеріалу.		
	Завдання виконане відповідно до зазначених вимог оформлення / виконання алгоритму дій, репрезентовано стилістично та граматично правильно з використанням фахової термінології. Практикант проявляє високий рівень креативності мислення, творчий, науковий підхід, аргументованість умовиводів, відповідність представленим доводам логічно підібраних правильних і цікавих прикладів, вільно висловлює власні судження; демонструє нестандартний підхід до викладу матеріалу, логічність, системність, послідовність репрезентованих думок; застосовує інноваційні, інтерактивні технології, нетрадиційні форми навчання історії, новітні мультимедійні та дистанційні форми навчання; виявляє розуміння методичної та методологічної термінології, дає загальну характеристику методичній проблемі; презентує високу сформованість багатофункціональних компетентностей майбутнього вчителя історії, у тому числі й інформаційно-комунікативних, вільне володіння Інтернет-ресурсами та пошуком історичної, методичної інформації; використовує різні джерела інформації; здійснює самоаналіз; представляє логічно та систематизовано виконані завдання.	5 балів	
3. Рівень відповідності звітної документації вимогам програми практики			
Максимальна кількість балів – 30 балів			
1. Календарно-тематичне планування уроків історії на один із семестрів навчального року		5 балів	
2. Заповнені сторінки шкільного журналу		5 балів	
3. Конспект уроку нетрадиційної форми з використанням інноваційних, інтерактивних технологій навчання історії		10 балів	
4. Дидактичне забезпечення до конспекту уроку		5 балів	
5. Олімпіадні завдання з історії для учнів 10 – 11 класів.		5 балів	
4. Рівень професійної сформованості особистості			
	- трудова дисципліна під час практики; - участь у роботі настановної конференції; - вчасне оформлення і здача звітної документації	У разі порушення визначених вимог методист має право з загальної суми балів студента за результатами практики зняти до 5 балів.	до 5 балів
РАЗОМ			100 балів

6. ВИКОНАННЯ ЗАВДАНЬ ПРОГРАМИ ПРАКТИКИ

ЗАВДАННЯ НА 1-2 ДНІ ПРАКТИКИ

Тема: **«Базове законодавство для організації освітнього процесу з історії в школі»**

1. Вивчити організацію освітнього процесу школи та заповнити таблицю 1 (див. Додаток Б).

2. Опрацювати Державний стандарт базової середньої освіти, навчальну програму предмету, лист Міністерства освіти і наук України від 19 серпня 2022 р. №1/9530-22 «Інструктивно-методичні рекомендації щодо організації освітнього процесу та викладання навчальних предметів у закладах загальної середньої освіти у 2022/2023 навчальному році» та лист МОН від 14.09.2022 №1/10686-22 «Про переліки навчальної літератури та навчальних програм, рекомендованих Міністерством освіти і науки України для використання в освітньому процесі закладів освіти у 2022/2023 навчальному році».

3. Наказ МОН від 01.08.2022 №1371 «Про затвердження Змін до деяких наказів Міністерства охорони здоров'я України» розділ V затвердженого наказом Міністерства охорони здоров'я України від 25 вересня 2020 року № 2205; Наказ МОН від 25.04.2013 № 466 «Про затвердження Положення про дистанційне навчання» із змінами, внесеними згідно з Наказами МОН № 660 від 01.06.2013, № 761 від 14.07.2015, № 1115 від 08.09.2020.

4. Ознайомитися з календарно-тематичним плануванням предмету «Історія» в 10 – 11 класах (<https://www.historyua.com/category/kalendarno-tematychno-planuvannya-z-istoriyi/>), шкільними підручниками з історії тощо.

5. Скласти тематично-календарне планування з курсу історії України або всесвітньої історії для учнів 10 чи 11 класу на півріччя вивчивши типову

програму, шкільний підручник та іншу необхідну документацію. Виконання завдання оформити у відповідній частині таблиці 2 (див. Додаток Б).

ЗАВДАННЯ НА 3-4 ДНІ ПРАКТИКИ

Тема: **«Документація вчителя історії з обліку навчальних досягнень учнів»**

1. Ознайомитися з шкільною документацією: шкільним журналом, електронним журналом тощо.

2. Опрацювати інструкції з ведення шкільного журналу: «Вказівки до ведення класного журналу» у фотодокументах 2 та 3 Додатку В; правильність запису даних на відповідних сторінках правої та лівої частини документу, облік відвідування, фіксації навчальних досягнень учнів, форми запису тем уроків і домашніх завдань (див. наказ МОН від 03.06.2008 № 496 «Про затвердження Інструкції з ведення класного журналу учнів 5-11 (12)-х класів загальноосвітніх навчальних закладів» <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0496290-08#Text>, фотодокументи Додаток В).

3. Роздрукувати та заповнити фотодокументи 16-17 сторінок шкільного журналу. Оформити їх на умовну групу учнів із 10 осіб, які вивчили одну тему з історії за розробленим практикантом календарно-тематичним плануванням. На сторінці 16 уявного журналу виставити поточні оцінки, пропуски занять, тематичну оцінку. На сторінці 17 записати опрацьовані теми уроків відповідно до складеного календарно-тематичного планування (див. фотодокументи 7 і 8 Додатку В).

ЗАВДАННЯ НА 5-6 ДНІ ПРАКТИКИ

Тема: **«Інтерактивні та інноваційні педагогічні технології на уроках історії»**

1. Відвідати уроки історії вчителів школи. Проаналізувати їх на предмет уживання педагогом інноваційних технологій навчання: які саме використано, на якому етапі уроку, за допомогою яких прийомів реалізовувалися та визначення ефективності / результативності їхнього використання у навчання історії.

2. Змоделювати та укласти розширений конспект уроку для учнів 10–11 класів із курсів історії України або всесвітньої історії нетрадиційної форми на вибір практиканта (варіант 1 або 2). Оформити конспект уроку згідно до пропонованого шаблону в таблиці 3 (див. Додаток Г). Додатково представити дидактичні матеріали до конспекту уроку в режимі мультимедійної презентації з анімаційними переходами та використанням: навчальних історичних ігор із спеціальних освітніх порталів, власних розробок історичних дидактичних ігор, веб-квестів, хмар слів / дат, історичних ребусів, історичних коміксів, анімаційних історичних карт, Google мап, ментальних мап, хронолайнерів, віртуальних музеїв, функціональних можливостей електронних шкільних підручників / атласів тощо.

- Варіант 1. Конспект уроку з використанням певної інтерактивної технології навчання історії однієї з груп: інтерактивних технологій кооперативного навчання, інтерактивних технологій колективно-групового навчання, технологій ситуативного моделювання, технологій опрацювання дискусійних питань.
- Варіант 2. Конспект уроку нетрадиційної форми з використанням інноваційних технологій навчання історії. Пропоновані для проведення нетрадиційні форми уроку: урок-екскурсія; урок-віртуальна екскурсія; урок судове засідання; урок історична подорож; урок аукціон знань; урок «Що? Де? Коли?»; урок-телеміст; урок історична вистава; урок з мультимедійною підтримкою; урок – практичне заняття або свій варіант.

ЗАВДАННЯ НА 7-8 ДНІ ПРАКТИКИ

Тема: «Дидактичний супровід уроків історії»

1. Ознайомитись зі шкільними підручниками з історії України та всесвітньої історії для 10-11 класів, за якими працюють учні та вчителі школи.
2. Відвідати уроки історії та проаналізувати їх на предмет використання навчально-методичного забезпечення.
3. Скласти письмово рецензію за доданою схемою в таблиці 4 на один задіяний у навчанні підручник з історії, проаналізувавши його переваги та недоліки методичного апарату. Оформити в таблиці 4 (див. Додаток Д).
4. Скласти опис відомих Вам інформаційних та дистанційних Інтернет-ресурсів для вчителя історії та учнів та оформити в таблиці 5 (див. Додаток Д).

ЗАВДАННЯ НА 9-10 ДНІ ПРАКТИКИ

Тема: «Позакласна робота з історії: історичні олімпіади, організація науково-дослідницької діяльності з історії в школі»

1. Розробити олімпіадні завдання для учнів 10–11 класів із курсів історії України та всесвітньої історії різних типів із використанням писемних, візуальних і речових джерел, відкритої та закритої форми, які спрямовані на перевірку знань і умінь причинно-наслідкових зв'язків, закономірностей розвитку історичного процесу, фактів, подій, хронології, історичних понять, історичних постатей, історичної картографії. Ці питання повинні бути актуальними, цікавими, ускладненими, які розвивають уміння самостійного опрацювання учнями історичних джерел, формування креативного, критичного мислення, навчають висловлювати власну аргументовану позицію тощо. Розроблені власні завдання оформити у таблиці 6 відповідно до поданого орієнтовного алгоритму олімпіадних завдань (див. Додаток Є).
2. Познайти з вчителями історії / суспільствознавчих предметів школи, які підготували дітей для участі в конкурсах МАН України та брали

участь у різних грантових програмах. Вивчити науково-дослідницькі роботи учнів-учасників різних конкурсів. За поданим алгоритмом дій змоделювати та представити шаблони двох орієнтовних учнівських науково-дослідницьких проєктів: з історії України та всесвітньої історії. Результати оформити в таблицю 7 (див. Додаток Ж).

7. РЕКОМЕНДОВАНІ ДЖЕРЕЛА ІНФОРМАЦІЇ

7.1. СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Баханов К.О. Інноваційні системи, технології та моделі навчання історії в школі. Запоріжжя, 2004.
2. Баханов К.О. Навчання історії без підручника за технологією Ю.Троїцького. *Історія в школі*. 2000. № 7.
3. Баханов К. О. Полікультурна освіта в Україні: історія, сучасність, перспективи : [зб. наук. пр.] / К. О. Баханов, С. С. Баханова, К. Ю. Беляєва, І. Л. Васильєва, О. М. Величко; Бердян. держ. пед. ун-т. Донецьк : ЛАНДОН-XXI, 2013. 215 с.
4. Баханов К.О. Організація особистісно орієнтованого навчання. Порадник молодого вчителя історії. Х.: Вид. група «Основа», 2008. 159 с.
5. Мирошниченко В.О. Використання сучасних інформаційних технологій: формування мультимедійної компетентності (для спеціальності – Історія) [текст] навч. посіб. / за ред. Баханова К.О. К.: «Центр учбової літератури», 2015. 296 с.
6. Бахматюк Я. ІКТ і мультимедійне забезпечення навчального процесу на уроках історії. *Історія України*. 2011. № 37. С. 3–16.
7. Борзова Л.П. Игры на уроке истории. М., 2001.
8. Бороденко О.А. Відеоматеріали про Українську національну революцію 1917–1921 років як мультимедійні засоби навчання школярів новітній історії. *Науково-методичний семінар «Українська національна революція 1917–1921 років крізь призму сучасності (до 100-річчя події)», 2 березня 2017 р.* Полтава, 2017. С. 35-44.
9. Бороденко О. Формування історичних понять у процесі вивчення учнями питань впливу європейських реформаційних рухів XVI-XVII століть на українське суспільство. *Епоха Реформації та сучасна Україна: збірник наукових праць за матеріалами доповідей і повідомлень Десятого Всеукраїнського науково-практичного семінару «Актуальні питання всесвітньої історії та методики їх викладання. До 500-ліття історії Реформації в Європі», 28-29 березня, 2017 р.* Полтава: Астроя, 2017. С. 233-240.
10. Бороденко О., Сухостат В., Удовиченко К. Взаємини Україна – НАТО: наукові дискурси питання в шкільних підручниках історії України. *Політичні трансформації сучасного суспільства: колективна монографія / за наук. редакцією Т. Шаравари*. Київ : Видавництво Ліра-К, 2021. С. 201–208.
11. Бороденко О. А., Удовиченко К. Ю. Історико-антропологічний підхід: історіографія питання та сучасне шкільне історіописання. *Правові, економічні та соціокультурні засади регулювання суспільних відносин: колект. монографія / Полт. ін-т економіки і права ЗВО «Відкритий міжнародний університет розвитку людини «Україна» ; ред. коллег. Р. Басенко (голова), С. Короєд, Р. Шаравара та ін.* Полтава : ПЕП, 2021.
12. Бороденко О. А., Удовиченко К. Ю. Історія повсякденності: методологічні особливості впровадження в сучасному шкільному історіописанні. *Правові, економічні та соціокультурні засади регулювання суспільних відносин: сучасні реалії та виклики часу : збірник матеріалів III Всеукр. наук.-практ. конф., 7–8 грудня 2021 р.* / Полт. ін-т економіки і права ЗВО «Відкритий міжнародний університет розвитку людини «Україна» ; голов. ред. Р. Басенко. Полтава : ПЕП, 2021.
13. Всесвітня історія. Історія України. (інтегрований курс). 6 клас. Всесвітня історія. 7–9 класи. Історія України. 7–9 класи. Всесвітня історія. 10–11 класи. Історія України. 10–11 класи. Навчальні програми для закладів загальної середньої освіти. Київ: HREC PRESS, 2022. 260 с.
14. Голиш Г.М. Історія історичної науки від найдавніших часів до кінця XIX століття: підруч. для студ ВНЗ зі спец. «Історія». Черкаси: Вертикаль, 2015. 400 с.
15. Гирич І. Формування модерної української нації. Теорія і суспільні виклики (XIX – початок XX ст.). Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2014. 112 с.

16. Десятов Д.Л. Використання мережевих технологій у навчанні історії [Текст]. Х.: Основа, 2013. 111 с.
17. Десятов Д. Л. Методика використання інформаційно-комунікаційних технологій у навчанні історії. Х.: Основа, 2011. 111 с.
18. Зашкільняк Л. Методологія історії від давнини до сучасності. Львів. 1999. 329 с.
19. Історія України XIX – XX століть: практикум / В.Є. Голубко, Р.В. Лаврецький, А.Ф. Лозинський (та ін.). К.: Знання, 2015. 320 с.
20. Ковальченко И.Д. Методы исторического исследования. М.:Наука, 1987. 438 с.
21. Ковальчук В.І. Інноваційні підходи до організації навчального процесу. К.:Либідь, 2011. 129 с.
22. Козлова Г. М. Методика викладання у вищій школі: Навчальний посібник. Одеса: ОНЕУ, ротاپринт, 2014. 200 с.
23. Курилів В. Методика викладання історії. Львів-Торонто, 2003.
24. Левітас Ф.Л., Салата О.О. Методика викладання історії. Х., 2006.
25. Мартинець Л. А. Сучасні моделі освіти: навч.-метод. посібник. 2-е вид., доповн. та переробл. Донецьк, 2015. 102 с.
26. Методика викладання у вищій школі: навчальний посібник / О.В. Малихін, І. Г. Павленко, О. О. Лаврентьєва, Г. І. Матукова. Сімферополь: Дайфі, 2011. 270 с.
27. Мороз П. В. Дослідницька діяльність учнів в процесі навчання історії України: методичний посібник. К.: Педагогічна думка, 2012. 128 с.
28. Нікітіна І. П., Галегова О. В., Нікітін Ю. О. Робочий журнал молодого вчителя. Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2010. 228 с.
29. Нікітіна І.П., Галегова О.В., Нікітін Ю.О. Паспорт кабінету історії та суспільних дисциплін Тернопіль: Навчальна книга — Богдан, 2011. 196 с.
30. Приходько Т.П.. Вступ до викладацької діяльності. Навчально-методичні рекомендації для магістрів. Дніпропетровськ: 2009. 92 с.
31. Пометун О., Фрейман Г. Методика навчання історії в школі. К.: Генеза, 2005.
32. Санцевич А.В. Методика исторического исследования. К.: Наукова думка, 1984. 189 с.
33. Теоретичні основи і технологія професійного розвитку науково-педагогічних працівників університетів в умовах інтеграції вищої освіти і науки : препринт (аналітичні матеріали) ; у 2-х частинах / Авторський колектив: О. Бульвінська, Н. Дівінська, Н. Дяченко, О. Жабенко, І. Линьова, Ю. Скиба, Г. Чорнойван, О. Ярошенко ; за ред. О. Ярошенко. К. : Інститут вищої освіти НАПН України, 2017. Ч. 1. 131 с.
34. Тронько Т.В. Використання інноваційних технологій при проведенні семінарських занять з курсу “Історія слов’янських народів” (з досвіду викладання). *Актуальні проблеми методики викладання історії, правознавства та суспільствознавчих дисциплін у вищих навчальних закладах: Матеріали міжнародної науково-практичної конференції*. Упорядник Г.Г. Яковенко. Харків: ФОП Павлов М.Ю., 2009. С.52 – 57.
35. Тронько Т., Костиренко Т. Використання проектної технології при викладанні новітньої історії слов’янських народів (з досвіду роботи). *Теорія та методика навчання суспільних дисциплін: науково-педагогічний журнал*, вип.8 / Заг. ред. проф. Михайличенко О.В. Суми: СумДПУ імені А. С. Макаренка. 2020. С.13 - 18.
36. Хоптяр Ю.А. Історична термінологія. Кам'янець-Поділ.: Мошак М.І., 2009. 223 с.
37. Фундаменталізація змісту освіти у старшій школі: теорія і практика : кол. монограф. / [авт. кол.: Г. О. Васьківська, В. І. Кизенко, С. Е. Трубачева, С. П. Бондар, Л. А. Липова, О. В. Барановська, С. В. Косянчук, Н. В. Захарчук] ; за наук. ред. д-ра пед. наук Г. О. Васьківської. К. : Пед. думка, 2015. 288 с.: іл. Бібліограф.: 310 назв. С. 250–271.
38. Цивілізаційні дискурси світової та української історіографії: моногр. /за наук. ред. д-ра іст. наук, проф. О.О.Салати. К.: Київ. ун-т ім. Б. Грінченка, 2017. 288 с.

7.2. ІНФОРМАЦІЙНІ РЕСУРСИ В ІНТЕРНЕТІ

1. Білоус Л.С. Здійснення дослідницької діяльності на уроках історії для створення ситуації успіху. *Таврійський вісник освіти*. 2015. № 1. С. 188-194. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Tvo_2015_1_33
2. Верменич Я. До дискусії про концепцію синтетичної «історії України». URL: https://shron1.chtyvo.org.ua/Vermenych_Yaroslava/Do_dyskusii_pro_kontseptsiiu_syntetych_noi_istorii_Ukrainy.pdf?PHPSESSID=fabver3nvvcdelhkjlbmr0tp11
3. Васьківська Г. Формування змісту освіти у старшій школі як соціально-педагогічна проблема URL: <https://lib.iitta.gov.ua/708616/1/VHO-17-Pol-2.pdf>
4. Грицак Ярослав. *Нариси історії України: формування модерної української нації XIX-XX ст.* [Навч. посібник]. Київ: Генеза, 1996. 360 с. URL: <https://uamoderna.com/biblioteka/hrytsak-naryse-istorii-ukrainy>
5. Державний стандарт базової середньої освіти від 30 вересня 2020 р. URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/nova-ukrayinska-shkola/derzhavnij-standart-bazovoyi-serednoyi-osviti>
6. Наказ МОН від 01.08.2022 № 1371 «Про затвердження Змін до деяких наказів Міністерства охорони здоров'я України» розділ V «Санітарного регламенту для закладів загальної середньої освіти», затвердженого наказом Міністерства охорони здоров'я України від 25 вересня 2020 року № 2205. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0932-22#Text>
7. Наказ МОН від 25.04.2013 № 466 «Про затвердження Положення про дистанційне навчання» із змінами, внесеними згідно з Наказами МОН № 660 від 01.06.2013, № 761 від 14.07.2015, № 1115 від 08.09.2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0703-13#Text>
8. <http://www.history.org.ua> – сайт Інституту історії України НАН України. Містить зміст та електронні версії кількох десятків історичних журналів.
9. <http://litopys.org.ua/> – сайт, що спеціалізується на джерелах з історії України. містить тексти літописів, щоденників, пам'ятки літератури, історичні мапи та документи
10. <http://www.archives.gov.ua> – офіційний веб-портал Державного комітету архівів України. містить електронні публікації документів, наукові статті і публікації.
11. Конкурентоспроможність вищої освіти України в умовах інформаційного суспільства [Електронний ресурс] : збірник тез I Міжнародної науково-практичної конференції (м. Чернігів, 9 листопада 2018 р) / Чернігів. нац. технол. ун-т. Текст. і граф. дані. Чернігів, 2018. 779 с. URL: <https://www.stu.cn.ua>.
12. Концепція «Нова українська школа». Педрада. Портал освітян України. URL: <https://oplatforma.com.ua/article/2372-ad-fontes-pro-kontseptsyu-novo-ukransko-shkoli>
13. Презентація «Ведення ділової документації вчителя» <https://naurok.com.ua/prezentaciya-vedennya-dilovo-dokumentaci-vchitelya-97544.html>
14. Про затвердження методичних рекомендацій щодо оцінювання навчальних досягнень учнів 5-6 класів, які здобувають освіту відповідно до нового Державного стандарту базової середньої освіти. НАКАЗ № 289 від 01 квітня 2022 року. URL: https://osvita.ua/legislation/Ser_osv/86195/
15. Старша школа стане трирічною в 2027 році - Освіта.UA. URL: <https://osvita.ua/school/nus/79992/>
16. Тетяна Гошко. Нові/старі проблеми викладання історії України у вищій школі 22 березня 2013. URL: <http://www.historians.in.ua/index.php/en/dyskusiya/629-tetiana-hoshko-novistari-problemy-vykladannia-istorii-ukrainy-u-vyshchii-shkoli>
17. Як навчатимуться 10-11(12) класи: проблеми й перспективи профільної освіти. URL: <https://nus.org.ua/articles/yak-navchatymutsya-10-11-12-klasy-problemy-j-perspektyvyu-profilnoyi-osvity/>

8. ДОДАТКИ

Додаток А

Титульний аркуш звітної документації

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

ПОЛТАВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

ІМЕНІ В. Г. КОРОЛЕНКА

Факультет історії та географії

ЗВІТНА ДОКУМЕНТАЦІЯ

студента (студентки) _____
(прізвище, ім'я, по-батькові)

Групи _____ форми навчання _____

Галузь знань 01 Освіта / Педагогіка

Спеціальність 014.03 Середня освіта (Історія)

Освітня програма «Середня освіта (Історія)»

Рівень вищої освіти другий (магістерський)

Термін практики: з «_____» _____ 202__ р.
до «_____» _____ 202__ р.

База практики _____

Методист практики _____

ДОКУМЕНТАЦІЯ ВИКОНАНИХ ЗАВДАНЬ

Додаток Б

Таблиця 1

ВІДОМОСТІ ПРО ШКОЛУ – БАЗУ ПРАКТИКИ

Назва школи		
Профіль школи		
Адреса школи		
Директор школи		
Заступник директора з навчальної роботи		
Заступник директора з виховної роботи		
Учителі історії		
Учителі правознавства		
Кабінет історії		
Шкільний музей (повна його назва)		
Розклад дзвінків		
Уроки	Перша зміна	Друга зміна
1-й		
2-й		
3-й		
4-й		
5-й		
6-й		
7-й		

Таблиця 2

КАЛЕНДАРНЕ ПЛАНУВАННЯ З ІСТОРІЇ УКРАЇНИ. 10 КЛАС
(2 години на тиждень)

№	Тема	Дата	Корекція
I СЕМЕСТР			
Повторення. Вступ			
Розділ 1. Україна в роки Першої світової війни			
1.	Україна і світ на порозі ХХ століття.		
2.	Перша світова війна та український національний рух.		
3.	Воєнні дії на території України в 1914–1915 рр.		
4.	Бойові дії на території України в 1916 — на початку 1917 р.		
5.	Практичне заняття: Перша світова війна — як виклик людському виживанню. Повсякденне життя на фронті й у тилу.		
6.	Узагальнення «Україна в роки Першої світової війни»		
7.	Урок контролю та корекції навчальних досягнень учнів з теми «Україна в роки Першої світової війни»		
Розділ 2. Українська революція, розпад Російської імперії та постання національної держави – Української Народної Республіки			
8.	Розгортання Української революції у березні–травні 1917 р.		
9.	Практичне заняття: Михайло Грушевський – історичний портрет		
10.	Проголошення автономії України.		
11.	Практичне заняття: Володимир Винниченко – історичний портрет		
12.	Проголошення Української Народної Республіки.		
13.	Перша війна більшовицької Росії з УНР та проголошення незалежності УНР.		
14.	Події 1917 року в Криму.		
15.	Вигнання більшовиків та розвиток УНР взимку–навесні 1918 р.		
16.	Практичне заняття: Державне будівництво Української Центральної Ради: здобутки і прорахунки.		
17.	Узагальнення «Початок Української революції»		
18.	Урок контролю та корекції навчальних досягнень учнів з теми «Початок Української революції»		
Розділ 3. В боротьбі за українську незалежність			
19.	Українська Держава.		
20.	Практичне заняття: Політична та культурницька діяльність Павла Скоропадського.		
21.	Україна наприкінці 1918 — у першій половині 1919 р.		
22.	Західноукраїнські землі у 1918–1919 рр.		
23.	Україна в другій половині 1919 року.		
24.	Практичне заняття: Постать в історії – Симон Петлюра		
25.	Україна наприкінці 1919 — на початку 1920 р.		
26.	Україна навесні 1920 — у 1921 рр.		
27.	Розвиток культури у 1914–1917 рр. та за доби Української Центральної Ради		
28.	Розвиток культури України за доби Української Держави П. Скоропадського та Директорії УНР		

29.	Розвиток культури України за більшовицького режиму		
30.	Узагальнення «Розгортання Української революції. Боротьба за відновлення державності»		
31.	Урок контролю та корекції навчальних досягнень учнів з теми «Розгортання Української революції. Боротьба за відновлення державності»		
II СЕМЕСТР			
Розділ 4. Україна в складі тоталітарної імперії – Союзу Радянських Соціалістичних Республік			
32.	Статус УСРР на початку 1920-х рр. Входження до складу СРСР. Адміністративно-територіальний устрій УСРР.		
33.	УСРР на початку 1920-х рр. Масовий голод 1921–1923 рр. Впровадження непу.		
34.	Політика коренізації в УСРР.		
35.	Форсована індустріалізація.		
36.	Насильницька колективізація та опір їй населення.		
37.	Голодомор 1932–1933 рр.		
38.	Практичне заняття: Голодомор мовою документів, свідчень, чисел.		
39.	Масові репресії. «Сталінська» конституція.		
40.	Національно-культурне життя радянської України.		
41.	Узагальнення «Встановлення й утвердження комуністичного тоталітарного режиму в Україні»		
42.	Урок контролю та корекції навчальних досягнень учнів з теми «Встановлення й утвердження комуністичного тоталітарного режиму в Україні»		
Розділ 5. Західноукраїнські землі у міжвоєнний період			
43.	Українські землі в складі Другої Речі Посполитої.		
44.	Практичне заняття: Постать в історії – Євген Коновалець, Дмитро Донцов, Степан Бандера.		
45.	Українські землі в складі Румунії.		
46.	Українські землі в складі Чехословаччини. Карпатська Україна.		
47.	Культурне життя на західноукраїнських землях. Політичне й культурне життя української політичної еміграції.		
48.	Практичне заняття: Повсякденне життя населення в УСРР/УРСР та в українських регіонах у складі Польщі, Чехословаччини, Румунії в міжвоєнний період: спільне і відмінне.		
49.	Узагальнення «Західноукраїнські землі у міжвоєнний період»		
50.	Урок контролю та корекції навчальних досягнень учнів з теми «Західноукраїнські землі у міжвоєнний період»		
Розділ 6. Україна в роки Другої світової війни			
51.	Україна в міжнародній політиці напередодні Другої світової війни.		
52.	Початок Другої світової війни.		
53.	Початок німецько-радянської війни. Поразки і відступ Червоної армії		
54.	Український національний рух у 1941–1942 рр.		
55.	Україна в умовах нацистської окупації.		
56.	Рух Опору та його течії в Україні.		
57.	Практичне заняття: Постать в історії – Роман Шухевич.		
58.	Вигнання з України нацистських загарбників.		

59.	Україна на завершальному етапі війни.		
60.	Практичне заняття: Дослідження документів та матеріалів усної історії про Другу світову війну.		
61.	Узагальнення «Україна в роки Другої світової війни»		
62.	Узагальнення «Україна в роки Другої світової війни»		
63.	Урок контролю та корекції навчальних досягнень учнів з теми «Україна в роки Другої світової війни»		
64.	Узагальнення вивченого у 10 класі		
65.	Узагальнення вивченого у 10 класі		

КАЛЕНДАРНЕ ПЛАНУВАННЯ З ВСЕСВІТНЬОЇ ІСТОРІЇ. 10 КЛАС (1 година на тиждень)

	Тема	Дата	Корекція
I СЕМЕСТР			
Розділ 1. Передумови Першої світової війни. Війна та революції			
1.	Вступ. Поняття «XX століття» у світовій історії.		
2.	Початок Першої світової війни.		
3.	Воєнні кампанії та події 1915—1916 рр.		
4.	Воєнні кампанії та події 1917—1918 рр. Практичне заняття: Будні війни (збірка візуальних матеріалів).		
Розділ 2. Облаштування повоєнного світу			
5.	Паризька мирна конференція 1919 р. Вашингтонська конференція 1921—1922 рр.		
6.	Узагальнення «Передумови Першої світової війни. Війна та революції»		
7.	Урок контролю та корекції навчальних досягнень учнів з теми «Передумови Першої світової війни. Війна та революції. Облаштування повоєнного світу»		
Розділ 3. Провідні держави світу в міжвоєнний період			
8.	Сполучені Штати Америки.		
9.	Велика Британія.		
10.	Франція.		
11.	Італія.		
12.	Німеччина.		
13.	Радянський Союз.		
14.	Узагальнення «Провідні держави світу в міжвоєнний період»		
15.	Урок контролю та корекції навчальних досягнень учнів з теми «Провідні держави світу в міжвоєнний період»		
II СЕМЕСТР			
Розділ 4. Держави Центрально-Східної Європи			
16.	Друга Річ Посполита. Чехословацька республіка.		
17.	Угорщина. Румунія.		
18.	Болгарія. Югославія.		
Розділ 5. Держави Азії та Латинської Америки			
19.	Японія.		
20.	Китай.		
21.	Індія.		
22.	Практичне заняття: Азія та Латинська Америка: протиборство демократичних сил і диктаторських режимів		

23.	Узагальнення «Держави Центрально-Східної Європи. Держави Азії та Латинської Америки»		
24.	Урок контролю та корекції навчальних досягнень учнів з теми «Держави Центрально-Східної Європи. Держави Азії та Латинської Америки»		
Розділ 6. Передумови Другої світової війни			
25.	Утворення осередків Другої світової війни. Створення блоку Берлін—Рим—Токіо.		
26.	Політика «умиротворення» агресора та її крах.		
Розділ 7. Друга світова війна			
27.	Початок Другої світової війни. Воєнні дії в середині 1941 — 1942 рр.		
28.	Воєнні дії в другій половині 1942 — 1943 рр.		
29.	Окупаційний режим у поневолених країнах. Рух Опору.		
30.	Воєнні дії в 1944 р. Завершення та підсумки Другої світової війни.		
Розділ 8. Повсякденне життя та культура в першій половині ХХ ст.			
31.	Освіта та наука. Література й мистецтво. Практичне заняття: Друга світова в об'єктиві кінокамери		
32.	Урок контролю та корекції навчальних досягнень учнів з теми «Друга світова війна. Повсякденне життя та культура в першій половині ХХ ст.»		

КАЛЕНДАРНЕ ПЛАНУВАННЯ З ІСТОРІЇ УКРАЇНИ. 11 КЛАС (3 години)

№	Тема	Дата	Корекція
I СЕМЕСТР			
Повторення. Вступ			
Розділ 1. Україна в повоєнний період			
1.	Повторення. Уроки Другої світової війни. Післявоєнна карта світу.		
2.	Повторення. Друга світова війна в історичній пам'яті.		
3.	Періодизація історії України другої половини ХХ – початку ХХІ ст.		
4.	Вихід УРСР на міжнародну арену.		
5.	Депортації українців. Національно-визвольний рух.		
6.	Завершення радянізації західних областей УРСР.		
7.	Економічне та суспільно-політичне життя.		
8.	Культура повоєнних років.		
9.	Практичне заняття: Повсякденне життя.		
10.	Практичне заняття: Вирвані з коренем. Депортації українців у 1944–1951 рр.: причини, етапи, наслідки		
11.	Узагальнення «Україна в перші повоєнні роки».		
12.	Урок контролю та корекції навчальних досягнень учнів з теми «Україна в перші повоєнні роки».		
Розділ 2. Україна в умовах десталінізації			
13.	Суспільно-політичне становище республіки.		
14.	Стан промисловості та сільського господарства. Соціальна політика за доби «відлиги».		

15.	Практичне заняття: Входження Кримської області до складу УРСР: міфи та реальність (дослідження документів).		
16.	Народження опозиційного руху.		
17.	Практичне заняття: Феномен українського шістдесятництва.		
18.	Наука, освіта, література та мистецтво		
19.	Практичне заняття: Історичний портрет діяча культури.		
20.	Узагальнення «Україна в умовах десталінізації».		
21.	Урок контролю та корекції навчальних досягнень учнів з теми «Україна в умовах десталінізації».		
Розділ 3. Україна в період системної кризи Союзу Радянських Соціалістичних Республік			
22.	Суспільно-політичне життя. Міжнародне становище.		
23.	Опозиційний рух.		
24.	Практичне заняття: Українські дисиденти – виклик системі.		
25.	Наростання економічної кризи.		
26.	Практичне заняття: Повсякденне життя в місті та на селі (на прикладі кількох українських населених пунктів 1970–1980-х рр.).		
27.	Освіта, наука.		
28.	Література та мистецтво.		
29.	Узагальнення «Україна в період загострення кризи радянської системи»		
30.	Урок контролю та корекції навчальних досягнень учнів з теми «Україна в період загострення кризи радянської системи».		
31.	Узагальнення вивченого у I семестрі		
32.	Узагальнення вивченого у I семестрі		
II СЕМЕСТР			
Розділ 4. Відновлення державної незалежності України, її роль у розпаді Союзу Радянських Соціалістичних Республік			
33.	Початок «перебудови».		
34.	Практична робота: Непоправні наслідки Чорнобильської трагедії		
35.	Соціально-економічне становище.		
36.	Практична робота: Злочини комуністичного режиму. Уроки для України сьогодні		
37.	Зростання суспільно-політичної активності громадян.		
38.	Суверенізація УРСР.		
39.	Утвердження незалежності України.		
40.	Утвердження незалежності України.		
41.	Узагальнення «Утвердження незалежності України»		
42.	Урок контролю та корекції навчальних досягнень учнів з теми «Відновлення незалежності України»		
Розділ 5. Становлення, розвиток України як незалежної держави			
43.	Державотворчі процеси.		
44.	Практичне заняття: Державне будівництво в незалежній Україні: особливості, здобутки, проблеми.		
45.	Стан економіки.		
46.	Міжнародні відносини України.		
47.	Практичне заняття: Інтеграція України в європейський та світовий економічний простір: виклики і відповіді.		

48.	Помаранчева революція.		
49.	Суспільно-політичне життя України у 2005–2013 рр.		
50.	Узагальнення «Становлення України як незалежної держави»		
51.	Урок контролю та корекції навчальних досягнень учнів з теми «Становлення України як незалежної держави»		
Розділ 6. Європейський вибір України. Російсько-українська війна			
52.	Революція Гідності 2013–2014 рр.		
53.	Збройна агресія Російської Федерації проти України.		
54.	Суспільно-політичне і соціально-економічне становище України в умовах «гібридної війни». Релігійне життя.		
55.	Культура, освіта, наука.		
56.	Практичне заняття: Скласти історичний портрет діяча культури.		
57.	Широкомасштабне вторгнення російських військ на терени України: перебіг, результати.		
58.	Повсякдення в умовах війни: індивідуальний досвід, стратегії виживання та протистояння.		
59.	Узагальнення «Творення нової України»		
60.	Урок контролю та корекції навчальних досягнень учнів з теми «Творення нової України»		
Розділ 7. Новітня історія України			
61.	Перша світова війна та український національний рух.		
62.	Воєнні дії на території України в 1914–1915 рр.		
63.	Бойові дії на території України в 1916 — на початку 1917 р.		
64.	Українська революція 1917-1921 рр. УЦР		
65.	Універсали УЦР		
66.	Українська держава. П. Скоропадський		
67.	УНР. Директорія		
68.	Встановлення й утвердження комуністичного тоталітарного режиму		
69.	Голодомор.		
70.	«Великий терор».		
71.	Початок Другої світової війни.		
72.	Початок німецько-радянської війни. Поразки і відступ Червоної армії.		
73.	Український національний рух у 1941–1942 рр.		
74.	Україна в умовах нацистської окупації.		
75.	Рух Опору та його течії в Україні.		
76.	Вигнання з України нацистських загарбників.		
77.	Україна на завершальному етапі війни.		
78.	Україна в умовах десталінізації.		
79.	Україна в період загострення кризи радянської системи.		
80.	Відновлення незалежності України		
81.	Урок контролю та корекції навчальних досягнень учнів з теми «Новітня історія України»		
82.	Узагальнення вивченого у 11 класі		
83.	Узагальнення вивченого у 11 класі		
84.	Особливості ЗНО з історії України.		

КАЛЕНДАРНЕ ПЛАНУВАННЯ З ВСЕСВІТНЬОЇ ІСТОРІЇ. 11 КЛАС
(1 година на тиждень)

№	Тема	Дата	Корекція
I СЕМЕСТР			
Розділ 1. Облаштування повоєнного світу			
1.	Вступ.		
2.	Створення нової системи міжнародних відносин		
3.	Формування біполярного світу		
Розділ 2. Держави Північної Америки та Західної Європи: формування постіндустріального суспільства			
4.	Тенденції економічного і соціального розвитку держав Північної Америки та Західної Європи		
5.	Тенденції політичного розвитку держав Північної Америки та Західної Європи		
6.	США та Канада		
7.	Велика Британія та Франція		
8.	ФРН та Італія		
9.	Узагальнення знань «Держави Північної Америки та Західної Європи: формування постіндустріального суспільства»		
10.	Урок контролю та корекції навчальних досягнень учнів з теми «Держави Північної Америки та Західної Європи: формування постіндустріального суспільства»		
Розділ 3. Держави Центрально-Східної Європи: трансформаційні процеси			
11.	Особливості розвитку країн Центрально-Східної Європи в другій половині 1940 — першій половині 1950-х рр		
12.	Країни Центрально-Східної Європи в другій половині 1950 — 1960-х рр.		
13.	Країни Центрально-Східної Європи в 1970—1980-х рр.		
14.	Країни Центрально-Східної Європи в 1990-х рр. — на початку XXI ст.		
15.	Урок контролю та корекції навчальних досягнень учнів з теми «Держави Центрально-Східної Європи: трансформаційні процеси»		
II СЕМЕСТР			
Розділ 4. Держави Азії, Африки та Латинської Америки: вибір шляхів розвитку			
16.	Японія		
17.	Китай		
18.	Індія		
19.	Близькосхідний конфлікт і спроби його врегулювання		
20.	Країни Африки		
21.	Країни Латинської Америки		
22.	Практичне заняття. Моделі інноваційного розвитку нових азіатських незалежних держав		
23.	Узагальнення «Держави Азії, Африки та Латинської Америки: вибір шляхів розвитку»		
24.	Урок контролю та корекції навчальних досягнень учнів з теми «Держави Азії, Африки та Латинської Америки: вибір шляхів розвитку»		
Розділ 5. Міжнародні відносини			

25.	Міжнародні відносини в 1950—1980-ті рр.		
26.	Завершення «холодної війни». Міжнародні відносини наприкінці ХХ — на початку ХХІ ст.		
27.	Практичне заняття. Війни у В'єтнамі та Афганістані та їх вплив на міжнародні відносини		
28.	Практичне заняття. Агресія Росії проти України та її вплив на міжнародні відносини		
Розділ 5. Повсякденне життя і культура			
29.	Постіндустріальне (інформаційне) суспільство. Розвиток науки і техніки		
30.	Основні тенденції розвитку літератури і мистецтва у другій половині ХХ — на початку ХХІ ст. Практичне заняття. Модерне (індустріальне) та постмодерне (постіндустріальне, інформаційне) суспільства: тяглість та зміни		
31.	Урок контролю та корекції навчальних досягнень учнів з теми «Міжнародні відносини. Повсякденне життя і культура»		
32.	Узагальнення вивченого у 11 класі		

ВКАЗІВКИ ДО ВЕДЕННЯ КЛАСНОГО ЖУРНАЛУ

- Відповідно до Інструкції з ведення ділової документації в загальноосвітніх навчальних закладах, згідно з наказом № 240 від 23.06.2000 року Міністерства освіти і науки України, класний журнал є шкільним документом, ведення якого здійснюється класним керівником та вчителями, які несуть особисту відповідальність за своєчасність заповнення, стан та достовірність записів.
- Всі записи в журналі ведуться державною мовою, чорнилом (пастою) одного (чорного або синього) кольору, чітко й охайно. У разі помилкового або неправильного запису він закреслюється, поряд робиться правильний, який засвідчується підписом керівника навчального закладу та скріплюється печаткою внізу сторінки, на якій відбулося виправлення.
- Класні журнали паралельних класів нумеруються арабськими цифрами і прописними літерами українського алфавіту. Наприклад, "5-А клас", "5-Б клас", "10-А клас", "10-Б клас".
- Розподіл кількості сторінок для навчальних предметів і курсів за вибором відповідно до робочого навчального плану здійснює керівник навчального закладу або його заступник з навчально-виховної роботи.
- Класний керівник заповнює розділи: "Облік відвідування (пропусків занять)"; "Облік проведення бесід, інструктажів, заходів з безпеки життєдіяльності"; "Загальні відомості про учнів"; "Зведена таблиця руху учнів класу" та переносить до розділу "Зведений облік навчальних досягнень учнів" наприкінці семестрів та року оцінки з відповідних предметних сторінок.
- Графи розділу "Загальні відомості про учнів" учитель заповнює протягом перших 10 днів навчального року і систематично протягом року вносить до цього розділу відповідні записи, в зв'язку з прибуттям або вибуттям учнів.
- Прізвища та імена учнів записуються на сторінках відповідного розділу журналу в алфавітному порядку.
- У розділі "Облік відвідування (пропусків занять)" класний керівник щодня відмічає кількість уроків, пропущених кожним учнем. Відсутність учня (учениці) записується у вигляді дробу, чисельник якого вказує на причину відсутності ("н" – відсутність учня (учениці), "хв" – відсутність через хворобу), а знаменник – на кількість пропущених уроків. Наприклад: "н/6", "хв/5". Наприкінці кожного семестру та навчального року підбивається підсумок загальної кількості пропущених учнем уроків.
- У розділі "Облік навчальних досягнень учнів" класний керівник записує в алфавітному порядку прізвища та імена учнів, назву навчального предмета відповідно до навчального плану, прізвище, ім'я та по батькові вчителя, який його викладає.
- На лівій сторінці розгорнутого журналу в розділі "Облік навчальних досягнень учнів" учитель веде щоденний облік навчальних досягнень і відвідування учнями занять, на правій – записує дату проведення уроку, його зміст і завдання додому.
- У графі "Зміст уроку" відповідно до календарного планування стисло записується тема уроку, контрольної, практичної, лабораторної роботи тощо.
- У графі "Завдання додому" стисло записується зміст і характер його виконання (прочитати, вивчити напам'ять, повторити тощо), сторінки підручника, номери задач, прикладів, практичні роботи.
- У графі "Місяць і число" проставляється дата проведення уроку.
- Відмітки щодо відвідування і бали за досягнення у навчанні проставляються в одних і тих самих клітинках.

- Дата проведення занять записується дробом, чисельник якого є датою, а знаменник – місяцем поточного року. Наприклад 04/09 означає, що заняття проведено четвертого вересня.
- У разі проведення здвоєних уроків (у тому числі семінарських занять) дата і тема кожного уроку (семестру) записується окремо.
- Відсутність учня (учениці) на уроці позначається літерою "н".
- Оцінювання навчальних досягнень учнів здійснюється за 12-бальною системою (шкалою) і його результати позначаються цифрами від 1 до 12. У разі неатестації учня робиться відповідний запис: "н/а" (не атестований(а)).
- Усі записи щодо оцінювання різних видів діяльності та контролю роблять у формі називного відмінка: "зошит", а не "за зошит"; "I семестр", а не "за I семестр"; "практична робота", а не "за практичну роботу" тощо.
- За письмові роботи бали ставляться в графі того дня, коли вони проводились у класі.
- Учні, які за станом здоров'я зараховані до спеціальної групи з фізичної культури, при виставленні тематичних, семестрових та річного балів робиться відповідний запис: "зар." (зараховано).
- У випадку відсутності вчителя педагогічний працівник, який його заміняє, у графі "Завдання додому" після запису домашнього завдання записує "заміна", прізвище, ініціали та засвідчує запис власним підписом.
- У випадку, коли для проведення окремих уроків об'єднують паралельні чи наступні класи, вчитель робить запис про проведення уроку в обох журналах, а в графі "Завдання додому", після запису домашнього завдання, записує "спільно з" і вказує клас, спільно з яким проводиться урок.
- Бали за досягнення у навчанні за семестр з кожного предмета проставляються в кінці семестру в розділі "Облік навчальних досягнень учнів" після запису останнього уроку.
- Розділ "Зведений облік навчальних досягнень учнів" заповнюється класним керівником наприкінці кожного семестру і навчального року.
- У розділі "Облік проведення навчальних екскурсій та навчальної практики" вчителем записується дата і зміст проведення екскурсій (навчальної практики). Поруч із тематикою екскурсій вказується в дужках відповідна кількість годин її проведення.
- У розділі "Облік проведення бесід, інструктажів, заходів з безпеки життєдіяльності" класним керівником здійснюються відповідні записи.
- Розділ "Зведена таблиця руху учнів класу" заповнюється класним керівником наприкінці кожного семестру і навчального року за даними попередніх розділів журналу.
- На вільних сторінках журналу класний керівник записує теми додаткових занять та консультацій, які проводяться з учнями.
- У розділі "Зауваження до ведення журналу" керівник загальноосвітнього навчального закладу, його заступник та особи, уповноважені відповідними органами управління освітою, які мають право здійснювати контроль за діяльністю навчального закладу, записують зауваження до ведення журналу із зазначенням дати перевірки, та у разі необхідності, – термін усунення зауважень. Учитель ставить підпис та дату про ознайомлення із зауваженнями та, за необхідності, – відмітку про усунення недоліків.
- Перевірка керівником (заступником керівника) навчального закладу стану ведення журналу здійснюється протягом навчального року не менше 4 разів.
- Контроль за станом ведення класних журналів і їх збереженням, як архівних документів, згідно з Інструкцією з ведення ділової документації у загальноосвітніх навчальних закладах, покладається на керівника навчального закладу.
- Термін зберігання класних журналів в архіві – 5 років. Для випускників класів – 10 років.

КЛАСНИЙ ЖУРНАЛ

3

9D класу

Класний керівник *Бригаміт Вілена Іванівна*

Розділи класного журналу

№ п/п	Назва розділу	Сторінки	№ п/п	Назва розділу	Сторінки
	I Облік відвідування (проведення занять)		24	Психологія	
	II Облік навчальних досягнень учнів Варіантина складова:		25	Естетика	
1	Українська мова <i>I - 2к II - 2к</i>	<i>14-30 38-48</i>	26	Музичне мистецтво	
2	Українська література	<i>50 60</i>	27	Образотворче мистецтво	
3			28	Художня культура	
4	Зарубіжна література (інтегрований курс "Література")	<i>110 120</i>	29	Інформатика	<i>210-220 254-260</i>
	<i>Держава</i> I група	<i>62 42</i>	30	Креслення	
5	<i>Іноземна мова (англ.)</i> II група	<i>44 84</i>	31	Технології	<i>1 група (хлопці) 230 234 II група (дівчата) 236 240</i>
	III група		32	Основи здоров'я	<i>266 270</i>
6	<i>Світова історія мова (нім.)</i> I група	<i>86 98</i>	33	Фізична культура	<i>I група (хлопці) II група (дівчата)</i>
	II група	<i>98 108</i>	34	Захист Вітчизни	<i>I група (хлопці) II група (дівчата)</i>
7	Історія України	<i>128 132</i>		Варіантина складова:	
8	Всесвітня історія	<i>134 138</i>			
9	Правознавство (практичний курс)	<i>140 144</i>			
10	Економіка				
11	Курс "Людина і світ"				
12	Основи філософії				
13	Етика				
14	Математика				
15	Алгебра	<i>152 162</i>			
16	Геометрія	<i>164 174</i>			
17	Астрономія			III Облік проведення навчальних екскурсій та практик	
18	Природознавство			IV Облік проведення бесід, інструктажів, заходів з безпеки життєдіяльності	
19	Біологія	<i>176 186</i>		V Зведений облік навчальних досягнень учнів	
20	Географія	<i>188 198</i>		VI Загальні відомості про учнів	
21	Фізика	<i>200 210</i>		VII Зведена таблиця руху учнів класу	
22	Хімія	<i>212 222</i>		VIII Зауваження до ведення класного журналу	
23	Екологія				

408

Облік проведення бесід, інструктажів, заходів
 Реєстрація вступного інструктажу

№ п/п	Прізвище, ім'я, по батькові особи, яку інструктують	Дата проведення інструктажу
1		
2		
3		
4		
5		
6		
7		
8		
9		
10		
11		
12		
13		
14		
15		
16		
17		
18		
19		
20		
21		
22		
23		
24		
25		
26		
27		
28		
29		
30		
31		
32		
33		
34		
35		
36		
37		
38		
39		
40		
41		
42		
43		

434

Облік правдолюбів Загальні відомості про учнів

№ п/п	№ особової справи	Прізвище, ім'я та по батькові учня (учениці)	Стать	Число, місяць, рік народження	Коли і куди вибув (вибула)
1					
2					
3					
4					
5					
6					
7					
8					

Прізвище, ім'я та по батькові батька і матері (опікуна)	Місце роботи батьків, контактний телефон	Домашня адреса, номер телефону	№ п/п
			1
			2
			3
			4
			5
			6
			7
			8

446

Зведена таблиця руху учнів класу

Рух учнів класу	Кількість учнів		
	I семестр	II семестр	рік
Число учнів у класі на початок семестру (року)	33		
Прибуло за семестр (рік)			
Вибуло за семестр (рік)			
Кількість учнів на кінець семестру (року)			
Кількість учнів, що вибули до інших шкіл			
Вибуло з інших причин			
Не оцінено (не атестовано) з усіх предметів			

3.		
4.		
5.	Діяльність вчителя	Діяльність учнів
6.		
7.		
8.		
9.		
10.		

**ОРІЄНТОВНА СХЕМА РЕЦЕНЗІЇ МЕТОДИЧНОГО АПАРАТУ
ШКІЛЬНОГО ПІДРУЧНИКА**

Автор / автори		
Назва		
Видавництво, рік видання		
Відомості про автора / авторів		
	Коментарі практиканта	Приклади з підручника (вказувати сторінки і цитати)
Відповідність підручника вимогам і змісту діючих шкільних програм		
Методична характеристика підручника		
Яка форма викладу матеріалу переважає: монологічна чи діалогічна?		
Дайте характеристику текстовим компонентам підручника		
основному		
додатковому		
пояснювальному		
Відповідність методичним вимогам позатекстових компонентів		
ілюстрацій		
методичного апарату		
апарату орієнтування		
Загальний висновок: Переваги та недоліки підручника. Чим зумовлений, на вашу думку, вибір саме цього підручника вчителем історії?		

Таблиця 5

**ІНФОРМАЦІЙНІ ТА ДИСТАНЦІЙНІ ІНТЕРНЕТ-РЕСУРСИ ДЛЯ
ВЧИТЕЛЯ ІСТОРІЇ ТА УЧНІВ**

Завдання	Коментарі практиканта	
Опишіть відомі Вам інформаційні Інтернет-ресурси для вчителя історії та учнів, які сприяють пошуку цікавих історичних джерел та інформації.	Назва ресурсу, посилання	Опис ресурсу / порталу
Опишіть відомі Вам освітні портали для вчителів, портали історичних навчальних ігор тощо.	1. 2. ...	
Опишіть відомі Вам Інтернет-ресурси дистанційного навчання.	1. 2. ...	

ОЛІМПІАДНІ ЗАВДАННЯ З ІСТОРІЇ УКРАЇНИ ДЛЯ УЧНІВ 10-11
КЛАСІВ

Орієнтовний варіант завдання	Варіант завдання практиканта
<p>Питання з однією правильною відповіддю. <i>Приклад: «Отаманичина» як військово-політичне явище було характерним для періоду Української революції за часів:</i></p> <ul style="list-style-type: none"><i>А. Центральної ради</i><i>Б. Гетьманату Павла Скоропадського</i><i>В. Директорії</i><i>Г. громадянської війни в Росії</i>	
<p>Установлення відповідності. <i>Приклад: Установіть відповідність:</i></p> <ul style="list-style-type: none"><i>А Пілот, тричі Герой Радянського Союзу</i><i>Б Командир незалежних партизанів, що називав себе Тарас Бульба</i><i>В Начальник Українського штабу партизанського руху</i><i>Г Голова українського уряду, створеного у Львові 30 червня 1941 року</i> <ol style="list-style-type: none"><i>1. Тимофій Строкач</i><i>2. Тарас Боровець</i><i>3. Іван Кожедуб</i><i>4. Ярослав Стецько</i><i>5. Степан Бандера</i>	
<p>Розташуйте події в хронологічній послідовності <i>Приклад: Розташуйте події в хронологічній послідовності:</i></p> <ul style="list-style-type: none"><i>А. Чортківська офензива</i><i>Б. Тимчасова інструкція Генеральному секретаріату</i><i>В. Четвертий Універсал УЦР</i><i>Г. Ультиматум УЦР від Раднаркому більшовицької Росії</i>	
<p>З'ясуйте правда/неправда? <i>Приклад: Чи вірне твердження:</i> <i>У період перебудови терміном «гласність» позначали відкритий доступ до інформації для суспільства, можливість широкого її обговорення. Під цим словом розумілося, що влада не має таємниць від народу.</i></p>	
<p>Висловіть власну думку. <i>Приклад: Прокоментуйте прихований автором зміст карикатури, яка знайдена в архівних документах підпільної друкарні ОУН. Викрийте щонайменше три злободенних проблем тієї епохи.</i></p>	

Заповніть пропуски у тексті.

Приклад: Із книги І. Дзюби «Інтернаціоналізм чи русифікація» (1985): «От і радіємо з денационалізації десятків народів, з успіхів русифікації, того, що мовляв понад десять мільйонів неросіян в союзі за останнім переписом назвали «рідною» _____ мову і зріклися свої мови. Потрібно багато несправедливості і неправди щодо минулої історії цих народів, щодо марксизму-_____, щодо суті комунізму, щодо характеру тих процесів, які відбуваються на наших очах».

Знайдіть помилки у тексті.

Приклад: Знайдіть і виправте в тексті чотири помилки.

У 1975 р. було створено Українську Гельсінську групу. Її очолив письменник Олесь Гончар. Свою назву ця правозахисна група отримала від назви столиці Норвегії, де було підписано акт хартії про дотримання прав людини.

Картографічні завдання.

Приклад: На чорній мапі України позначте шлях руху «живого ланцюжка» 21 січня 1990 р.

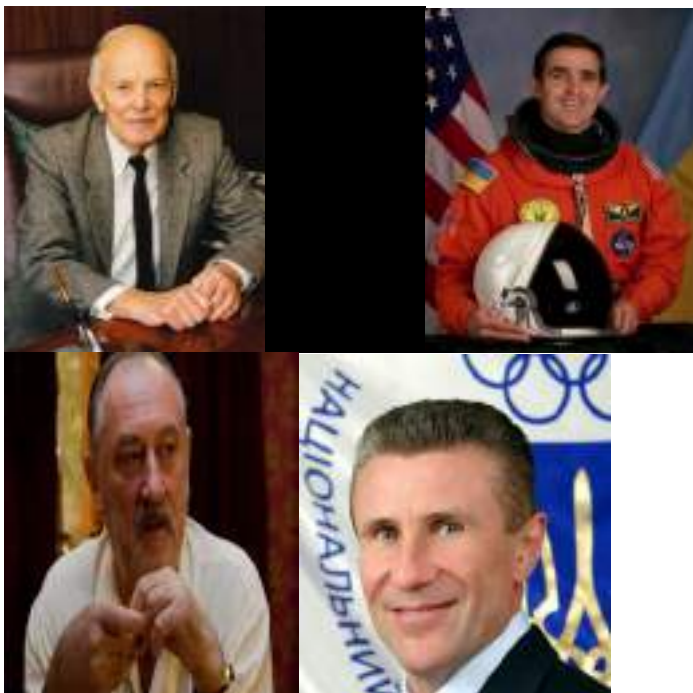
Визначення історичних осіб.

Приклад: *Визначте діячів культури та науки незалежної України:*

- A. Б. Патон
- B. Л. Каденюк
- C. Б. Ступка
- D. С. Бубка
- E. О. Блохін

1.
3.

2.
4.

**ОРГАНІЗАЦІЯ НАУКОВО-ДОСЛІДНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ З
ІСТОРІЇ В ШКОЛІ**

Завдання	Коментарі практиканта	
Учителі історії школи, які підготували дітей для участі в конкурсах МАН України.		
Прізвища дітей, назви робіт, рік участі у конкурсі, етапи конкурсів, призові місця. Аналіз переглянутих робіт.		
Учителі суспільствознавчого циклу дисциплін, які брали участь у грантових програмах, конкурсах різних рівнів тощо. Опишіть відомості грантової програми, конкурсів і результати участі в них.		
Запропонуйте два власних варіанти науково-дослідницьких робіт для учнів-учасників конкурсу МАН України: один – з історії України, інший – всесвітньої історії. Представте назву теми з постановкою проблеми та актуальністю вивчення у дослідницькому полі вітчизняної і світової гуманітаристики, розгорнутий план дослідження, основні джерела, можливі додатки.	Історія України	Всесвітня історія
	Тема: План (орієнтовний) I. 1. 2. II. 1. 2. III. Висновки Список джерел та літератури, Інтернет-ресурсів Додатки	Тема: План (орієнтовний) I. 1. 2. II. 1. 2. III. Висновки Список джерел та літератури, Інтернет-ресурсів Додатки